

Андрій Дрига,
аспірант 2 р. н. кафедри міжнародних відносин,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
a.dryga@ukma.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0000-9637-5445>

МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: СИНЕРГІЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, РОЗВИТКУ ТА МИРОБУДУВАННЯ

Через російську війну проти України міжнародна допомога стала ще більш важливою частиною міжнародних відносин, адже вона дає змогу реалізовувати невідкладні багато-секторні заходи невійськового реагування на конфлікт. Кількість людей, які безпосередньо чи опосередковано постраждали від наслідків зовнішньої агресії, щорічно зростає (ОСНА, 2025). Обсяг міжнародної допомоги, спрямованої на гуманітарне реагування та розвиток, також збільшувався (Swedish aid, 2024; U.S. Foreign Assistance, 2024). При цьому, згідно з результатами дослідження SHARP, в 2024 році майже кожен шостий (17 %) із тих, хто потребує допомоги в Україні, її не отримав (Мугоповуш et al., 2024). Це може посилювати внутрішні напруження, створювати передумови для зменшення підтримки влади, знижувати рівень залучення громадян у соціальні процеси та послаблювати громадянський спротив військовій агресії.

В умовах обмежених ресурсів і під час активної фази війни серед основних викликів ефективного надання міжнародної невійськової допомоги в Україні залишається поєднання невідкладного реагування на нагальні потреби вразливого населення з програмами розвитку, що націлені на довгострокові результати, а також заходами, які спрямовані на запобігання подальшій ескалації внутрішніх конфліктів, сприяння

соціальної згуртованості та розбудову інклюзивного врядування.

Важливість синергетичного застосування цих трьох складових (гуманітарної допомоги, розвитку та підтримки миру) підкреслюється низкою міжнародних документів (OECD, 2019). Визнані вченими та практиками підходи «чутливості до конфлікту» й «Не зашкодь» (Anderson, 1999) уже недостатні в настільки багатовекторному і складному середовищі. Дослідники організації Interpeace пропонують концепцію «орієнтації на мир» (або «peace responsiveness») (Ernstorfer et al., 2023), яка, на відміну від підходів, зосереджених лише на «чутливості» до конфліктів або мінімізації шкоди, на додаток до інших очікуваних результатів діяльності гуманітарних та проектів розвитку, передбачає проактивне сприяння мирному співіснуванню та взаєморозумінню серед отримувачів допомоги.

Запорукою успішного застосування орієнтованого на мир підходу є ефективно налаштована система локалізації та долучення різних груп населення і до гуманітарної допомоги, і до розвитку. В Україні сформоване сильне громадянське суспільство, що є ключовою складовою для концепції локалізації. Локалізація в контексті гуманітарної допомоги Україні розглядається багатьма акторами як «унікальна можливість» змінити усталені підходи до взаємодії між місцевими організаціями та великими міжнародними структурами (Hargrave et al., 2024). Зокрема, українське суспільство продемонструвало надзвичайну мобілізацію з перших днів війни, швидко створюючи та розширюючи волонтерські мережі, громадські ініціативи й локальні фонди допомоги. У багатьох випадках це дало змогу реагувати оперативніше, ніж традиційним міжнародним агенціям, адже місцеві активісти добре обізнані з контекстом, культурними особливостями і потребами різних груп населення.

Саме цей феномен став одним із прикладів, чому український досвід розглядають як «проривний» у темі локалізації. Водночас реальний досвід гуманітарного реагування засвід-

чив, що практична реалізація значно відрізняється від теоретичних моделей, що створює потребу в їхньому подальшому уточненні.

Міжнародні донори та дослідники мають винести уроки з цього досвіду й розробити більш гнучкі моделі цілевказання та оцінки підтримувальних заходів і програм. Водночас необхідно знайти спільний шлях до пришвидшення процесу локалізації, особливо в реагуванні на нагальні потреби. Наприклад, програми підготовки вразливого населення до зими в постраждалих від війни регіонах розпочалися вже взимку 2024, а не раніше (UNHCR Shelter Cluster, 2024). Це свідчить про наявність операційних викликів гуманітарного реагування під час війни.

Водночас локалізація не може розглядатися як універсальне рішення для всіх ситуацій. Надмірний акцент на переданні ресурсів і відповідальності місцевим організаціям без належної підтримки та механізмів координації може призвести до фрагментації допомоги, нестачі ефективного управління та уповільнення реагування в критичних ситуаціях. У деяких випадках швидкість реагування означає негайне розгортання міжнародних ресурсів, навіть якщо це відбувається без глибокого залучення місцевих структур. Тому принцип орієнтованості на мир і локалізацію варто розглядати не як жорстко визначені інструменти, а як засадні принципи, які мають враховуватися на всіх етапах реагування — від екстреної допомоги до сталого розвитку. Це передбачає гнучке поєднання міжнародного досвіду та місцевих можливостей, що дасть можливість забезпечити як швидке реагування, так і довготривалий миротворчий ефект. В Україні це може проявлятися через баланс між централізованими механізмами розподілу допомоги та посиленням місцевих ініціатив, інтеграцію гуманітарної підтримки з програмами соціальної згуртованості, а також створення механізмів співпраці між міжнародними донорами, державними органами та громадянським суспільством.

Список використаних джерел

- Anderson, M. B. (1999). *Do no harm: How aid can support peace – or war*. Lynne Rienner Publishers.
- Ernstorfer, A., Stockman, A., & de Weijer, F. (2023). Peace responsiveness: A paradigm shift to deliver on conflict sensitivity and sustaining peace. *Development in Practice*, 33 (5), 584–598. <https://doi.org/10.1080/09614524.2022.2128303>.
- Hargrave, K., Bryant, J., Jarosz, S., Tselishcheva, S., & Zaviyska, M. (2024). *Narratives and the Ukraine response: Implications for humanitarian action and principles*. HPG working paper. ODI Global. www.odi.org/en/publications/narratives-and-the-ukraine-response-implications-forhumanitarian-action-and-principles.
- Myronovych, S., Machlouzarides, S., Sereda, P., & Dagli-Hustings, I. (2024). *Sharp Wave 3. Big Picture Report*. <https://api.scoreforpeace.org/storage/pdfs/SHARP-Wave-3-Big-Picture-Report.pdf>.
- ОСНА. (2025). *Україна: план гуманітарних потреб і реагування*. <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-humanitarian-needs-and-response-plan-2025-january-2025-enuk>.
- OECD. (2019). *DAC Recommendation on the Humanitarian-Development-Peace Nexus*. OECD/LEGAL/5019. <https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/643/643.en.pdf>.
- Swedish aid. (2024). *Аналітичний портал допомоги Швеції для України*. <https://www.openaid.se/en/contributions?year=2024&recipient=UA>.
- UNHCR Shelter Cluster. (2024). *Lessons Learned for Winterization 2023-24*. <https://reliefweb.int/report/ukraine/lessons-learned-winterization-2023-24>.
- U.S. Foreign Assistance. (2024). *Аналітичний портал допомоги США для України*. <https://foreignassistance.gov/cd/ukraine/>.